

Danijel Patafta

Maksimilijan Vrhovac, „Dnevnik/Diarium (1810.-1815.). Svezak 2”, Kršćanska sadašnjost, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., 905 stranica

„Dnevnik/Diarium” zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca izvor je od iznimne vrijednosti za hrvatsku povijest s početka 19. stoljeća. Ovaj drugi svezak obuhvaća petogodišnje razdoblje, od 1810. do 1815. godine. S obzirom da je ovaj svezak nastavak prethodnog sveska izdanog 1987. godine (Maksimilijan Vrhovac, „Dnevnik/Diarium (1801-1809), sv. 1.”) djelo u potpunosti prati prethodni svezak po svojoj koncepciji i načinu uređivanja tako da je logičan nastavak prvog sveska.

Kao što je rečeno ovaj drugi svezak pokriva razdoblje od 1810. do 1815. godine donoseći bilješke biskupa Vrhovca, za kojega se može slobodno reći kako je osoba koja je obilježila hrvatsku povijest na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, odnosno sam početak novog stoljeća. Ako se želi vrednovati predmet koji se obrađuje u djelu onda svakako treba poći od same osobe biskupa Vrhovca koji je svojevrstan most hrvatske povijesti s kraja 18. i početka 19. stoljeća. Jednom riječju radi se o iznimnoj osobi koja je osim što je obnašala važnu funkciju u Hrvatskoj, a to je zagrebački biskup, a neko vrijeme i banski namjesnik, ostavila dubokog traga u mnogim segmentima hrvatskog vjerskog, društvenog, gospodarskog i političkog života u spomenutom razdoblju. Na neki način biskup Vrhovac bio je neizostavni čimbenik mnogih ključnih gospodarskih i društvenih projekata u Hrvatskoj, ali i aktivni sudionik političkog života banske Hrvatske na prijelazu stoljeća. Tako da se to razdoblje može označiti „Vrhovčevim razdobljem” jer mu je on dao temeljni pečat i u potpunosti ga je obilježio. Stoga njegov „Dnevnik” predstavlja prvorazredni izvor za političku, gospodarsku, vjersku, kulturnu i općenito društvenu sliku Hrvatske s početka 19. stoljeća. Ovome treba pribrojiti i činjenicu kako ovaj svezak obuhvaća vrijeme kada je dio hrvatskih zemalja južno od Save pod francuskom upravom, kao i to da je to vrijeme i nestanka te iste uprave. Tako da nam je on uvid u vrijeme koje je u mnogočemu prijelomno za hrvatsku nacionalnu povijest, a pritom se treba svakako voditi mišlju

da je ovaj dnevnik djelo proizašlo iz pera ključne osobe hrvatske nacionalne povijesti toga vremena.

Vrhovčev „Dnevnik”, na način na koji je strukturiran i napisan, jednako će kao i prvi svezak, biti prvoklasni izvor za hrvatsku nacionalnu povijest s početka 19. stoljeća. Ne samo što donosi niz važnih informacija iz cjelokupnog javnog života Hrvatske toga vremena, nego nam je i izvor za upoznavanje osobe Maksimilijana Vrhovca, njegovog djela i značenja, odnosno mjesta koje je zaslužio u hrvatskoj povijesti i njegovog vrednovanja u hrvatskoj historiografiji. Treba napomenuti i to kako je „Dnevnik” odraz jednog vremena i jednog duhovnog obzorja razdoblja koje je iz temelja potreslo tadašnju Europu a što je vrlo izraženo u zapisima biskupa Vrhovca. Time nam ovo djelo pokazuje kako njegova vrijednost nadilazi puku faktografiju i šturu činjenice, nego da široko zahvaća duhovnu, društvenu, gospodarsku, kulturnu i političku sliku Hrvatske na prijelomu stoljeća, ali ujedno je stavlja i u kontekst općeeuropskih gibanja toga vremena, ukazujući nam kako je Hrvatska na pragu 19. stoljeća uključena u zapadnoeuropski društveni i civilizacijski kontekst.

Ovo djelo je nastalo kao plod autorskih bilježaka biskupa Vrhovca. Ovdje se ponovno treba referirati na osobu biskupa Maksimilijana Vrhovca i njegovu dominantnu vjersku i društveno-političku ulogu u spomenutom razdoblju što ovaj „Dnevnik” čini prvorazrednim izvorom, ne samo za proučavanje nacionalne povijesti nego nam daje uvid i u šira društveno-politička kretanja na europskom kontinentu u vrijeme napoleonskih ratova. Do sada nismo imali mnogo ovakvih objavljenih izvora, osobito izvora vezanih uz jednu osobu kao što je bio biskup Vrhovac, čime ovo djelo svakako u prvom redu dobiva na svojoj važnosti, jer je plod promišljanja i bilježenja hrvatske i šire europske stvarnosti u vrijeme najvišeg uspona napoleonove Francuske, a ujedno i vremena njezina nestanka. Zato je „Dnevnik” biskupa Vrhovca djelo koje pregledno i jasno opisuje sve te događaje, na lokalnoj i široj europskoj razini te je kao takvo iznimno važan doprinos razvoju hrvatske povijesne znanosti. Osim spomenutih razloga sam „Dnevnik” poprilično je sveobuhvatan tako da se ne zadržava samo na jednom segmentu javnog i crkvenog života Hrvatske početkom 19. stoljeća, nego zahvaća puno šire i kontekstualizira povijesne prijelome ovog turbulentnog razdoblja. Upravo iz ovih razloga Vrhovčev „Dnevnik” svakako će biti neizostavan izvor za široki pristup proučavanju povijesti banske

Hrvatske u spomenutom razdoblju te u isto vrijeme i pogled u općeeuropsko okruženje u kojem se nalazila Hrvatska. Ono je u svakom slučaju nepobitan dokaz kulturne i intelektualne širine njegovog autora.

Vrhovčev „Dnevnik” jedinstveno je djelo ove vrste koje je tiskano na hrvatskom jeziku. Kao što je spomenuto ono je nastavak prvog djela iz 1987. godine. Iako je Maksimilijan Vrhovac osoba koja je obilježila hrvatsku povijest krajem 18. i početkom 19. stoljeća o njemu do sada i nema previše radova koji bi cjelovito prikazali njegovu neizostavnu ulogu u oblikovanju hrvatske povijesti u vrijeme kada počinje oblikovanje moderne hrvatske nacije. Prvo djelo napisano o biskupu Vrhovcu jest monografija Velimira Deželića Starijeg iz 1904. godine „Maksimilijan Vrhovac (1752.-1827.)”, gdje autor objavljuje cjelovitu biografiju ovog zagrebačkog biskupa. Novijeg je datuma monografsko djelo Franje Emanuela Hoška „Biskup Vrhovac između baroka i liberalizma”, tiskana 2007. godine. Životu i djelu zagrebačkoga biskupa Maksimilijana Vrhovca (1787.-1827.) posvećeno je u historiografiji više manjih radova ili poglavlja u knjigama; prvenstveno su oni zaokupljeni njegovim političkim, gospodarskim i kulturnim djelovanjem. Svi istraživači se slažu u tome da je on jedan od najistaknutijih velikana hrvatske prošlosti i središnja osoba hrvatskoga crkvenog, kulturnog, političkog i gospodarskoga života na prijelazu 18. i 19. stoljeća. Usporedo s istraživanjem uloge koju je zagrebački biskup Vrhovac imao u drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća u političkom, gospodarskom i crkvenom pogledu, u posljednje vrijeme u istraživanjima se pridaje pozornost duhovnom ozračju toga razdoblja koje obilježava prosvjetiteljstvo kao duhovno usmjerenje i jozefinizam kao jedna od značajnih odrednica za život Crkve u Habsburškoj Monarhiji. Zato je izdavanje drugog dijela Vrhovčevog „Dnevnika” ne samo doprinos pojedinim segmentima hrvatske povijesti s početka 19. stoljeća, nego i prilog cjelovitijem vrednovanju osobe Maksimilijana Vrhovca.

Cijela knjiga prati podjelu prema godinama, odnosno podijeljena je na šest poglavlja, držeći se onog pristupa koji je napravio sam autor. S obzirom da se radi o osobnom dnevniku tako je i pristup sasvim prikladan i zadržava izvornost koju je oblikovao sam autor.

Iako svojom tematikom, opsegom i važnošću „Dnevnik” nadilazi uski crkveno-povijesni okvir te kao takav predstavlja izvr-

snu polaznu literaturu za sve znanstvene discipline i grane s polja društveno-humanističkih znanosti, osobito povijesti. On je u prvom redu nezaobilazni izvor za teološke discipline, među kojima na poseban način za crkvenu povijest, ali ih svojim značenjem u isto vrijeme i nadilazi jer je neizostavni izvor i za sve druge društveno-humanističke znanosti. On također može biti i vrijedna polazišna točka za svaku vrstu publicistike namijenjene široj javnosti, kao i izvor za razumijevanje i pregledan uvid svih grana znanosti spomenutog usmjerenja. O tome zorno svjedoči i ranije izdanje „Dnevnika” koje je naišlo na veliki interes i odobravanje šire hrvatske znanstvene i publicističke javnosti. Hrvatska društvena i znanstvena javnost nužno potrebuje djelo ovakvog formata jer općenito gledajući osoba Maksimilijana Vrhovca, zbog svoje povijesne uloge, zaslužuje da se detaljno vrednuje njegova uloga u hrvatskoj nacionalnoj povijesti. Kao dio kršćanske uljudbe kroz više od tisuću godina hrvatski je narod bio uključen u mnoge procese koji su se događali na razini sveopće Crkve tako da je za razumijevanje i tog segmenta naše nacionalne povijesti potrebno i opravdano izlaženje ove knjige jer time dobivamo uvid u širi društveno-politički i kulturološki uvid u mnoge povijesne procese kojih smo i sami bili dio, a koje je biskup Vrhovac precizno i detaljno smjestio u kontekst zapadnoeuropske povijesti.